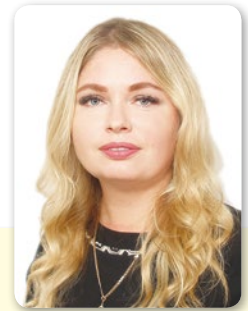

ЗВУК ДО ЗВУКА, СЛОВО ДО СЛОВА — ЗВУЧИТЬ ХАЙ ЧАРІВНО РІДНАЯ МОВА

Автоматизація звуковимови в учнів початкових класів

Майя ГРИБАЧОВА, завуч початкових класів;
Катерина МАКСИМЕНКО, вчитель-логопед,
Мелітопольський НВК № 16, Запорізька обл.

Робота над удосконаленням звуковимови — це основа, на якій будуються зв'язні висловлювання учнів.

Тому так важливо саме в початковий період навчання, коли тільки закладаються мовленнєві навички, виробити в учнів звичку й уміння висловлюватись фонетично, лексично і граматично правильно.

Особливості такої роботи на різних етапах формування правильної звуковимови розкривають автори.

Уміння виразно читати і говорити формується у людини протягом усього життя, але розпочинати діяльність у цьому напрямі слід якомога раніше. Так, уже в перші дні спілкування з учнями, які щойно переступили шкільний поріг, виявляється багато недоліків у їхньому мовленнєвому розвитку. Серед них зокрема такі: пропускання, невимовляння окремих звуків, ковтання складів, млявість мовлення або дуже швидке промовляння слів, манера говорити крізь зуби. У більшості дітей, які читають, недостатньо розвинене відчуття темпу й ритму. При читанні віршів напам'ять учні не завжди дотримуються відповідної інтонації, роблять неправильні логічні наголоси.

Аби покращити мовленнєві навички молодших школярів, варто протягом усіх років навчання, з 1-го по 4-й клас, використовувати на уроках мови та читання різноманітні засоби, що сприятимуть удосконаленню артикуляції звуків і виробленню правильного дихання у ході їх промовляння.

Детальніше опишемо особливості такої діяльності.

Артикуляційні й дихальні вправи

Завдяки цілеспрямованому тренуванню м'язів обличчя та органів мовлення можна досягти точної координації їх рухів, попередити порушення мовлення або подолати існуючі його вади. Такі вправи слід виконувати перед дзеркалом. Спочатку їх демонструє педагог, пояснюючи специфічні особливості, потім

під рахунок учителя відповідні дії 10–15 разів повторюють діти, дивлячись у дзеркальця.

Артикуляційна гімнастика

Для губ

“Хоботок” — витягнути губи трубочкою, а потім розслабити їх у легкій усмішці.

“Гребінець” — нижніми зубками “розчесати” верхню губу, а потім верхніми зубками — нижню.

“Пташка” — імітувати губами зривання ягідок з куща.

Для язика

“Лопаточка” — усміхнутися, відкрити рот, широкий розслаблений язик злегка висунути з рота і покласти на верхню губу.

“Голочка” — усміхнутися, висунути язик, зробити його вузьким. Стежити, щоб кінчик не загинався.

“Чашечка” — відкрити широко рот, висунути язик. Кінчик і бічні краї язика підняти до верхніх зубів, але не торкатися їх.

“Маляр” — відкрити рот, “побілити” язиком піднебіння, виконуючи повільні рухи від верхніх зубів у глиб рота і назад.

“Грибочок” — щільно притиснути язик до піднебіння, широко відкрити рот. Спинка язика — це капелюшок гриба, а під'язикова вуздечка — ніжка.

Дихальні вправи

“Хом'як” — поперемінно надувати щоки.

“Футбол” — губи витягнути вперед. Здувати ватну чи пінопластову кульку на протилежний край стола. Стежити, щоб видихуваний струмінь повітря був чітко спрямованим, а щокки не надувалися.

“Зігріємо долоньки” — зліпити уявну снігову бабу, а потім дихати у долоні, вимовляючи звук “х-х-х”, ніби зігрівати їх.

Таблиці для автоматизації вимови звуків

Дітям молодшого шкільного віку треба нагадувати про правильне положення органів артикуляції під час мовлення. У такій роботі педагогам знадобляться спеціально створені таблиці для автоматизації вимови звуків. Завдяки таблицям учні навчаються правильно артикулювати звуки, засвоюють норми звуковимови, звертають увагу на правильність власного мовлення, а в подальшому закріплюють ці навички. Серія позначок та малюнків таблиці представляє систему завдань для тренування голосового апарату: вправи на імітацію звуків навколишнього середовища, спрямовані на виховання спостережливості, уваги, емоційної чутливості тощо.

Вимова звука [с]

[с]						Сс
-----	--	--	--	--	--	----

- Губи розтягнуті в усмішці, зуби розкриті на декілька міліметрів.
- Широкий кінчик язика за нижніми зубами.
- Вимовляючи звук, видихаємо холодне повітря.
- Звук має нагадувати звучання насоса (діти імітують рухи з ручкою насоса, вимовляючи: с-с-с-с).
- Голосові зв'язки не вібрують — звук глухий.
- Позначають звук буквами Сс.

Вимова звука [ш]

[ш]						Шш
-----	--	--	--	--	--	----

- Округлі губи трохи витягнуті вперед, зуби злегка розкриті.
- Широкий кінчик язика піднімається до твердого піднебіння.
- Вимовляючи, видихаємо тепле повітря.
- Звук нагадує шелест листя (діти піднімають руки вгору і виконують рухи вліво-вправо, вимовляючи: ш-ш-ш-ш).
- Голосові зв'язки не вібрують — звук глухий.
- Позначають звук буквами Шш.

Вимова звука [з]

[з]						Зз
-----	--	--	--	--	--	----

- Губи розтягнуті в усмішці.
- Зуби розкриті на декілька міліметрів; широкий кінчик язика за нижніми зубами.
- Вимовляючи, видихаємо холодне повітря.
- Нагадує дзижчання комара (діти вимовляють: з-з-з-з).
- Голосові зв'язки вібрують — звук дзвінкий;
- Позначають звук буквами Зз.

Вимова звука [ж]

[ж]						Жж
-----	--	--	--	--	--	----

- Губи трохи витягнуті вперед, зуби злегка розкриті.
- Широкий кінчик язика піднімається до твердого піднебіння.
- Вимовляючи, видихаємо тепле повітря.
- Нагадує звучання жука (діти вимовляють: ж-ж-ж-ж).
- Голосові зв'язки вібрують — звук дзвінкий.
- Позначають звук буквами Жж.

Вимова звука [ц]

[ц]						Цц
-----	--	--	--	--	--	----

- Губи розтягнуті в усмішку, зуби розкриті на декілька міліметрів.
- Кінчик язика за нижніми зубами.
- Вимовляючи, видихаємо холодне повітря.
- Нагадує спів синички (діти вимовляють: ц-ц-ц-ц).
- Голосові зв'язки не вібрують — звук глухий.
- Позначають звук буквами Цц.

**Щоб звук навчитись артикулювати,
У дзеркальце ми маєм поглядати.**

(Надіслала К. Максименко)

